

Дошкільне виховання

ЖОВТЕНЬ

10

1963

З М І С Т

Стор.

М. Ільченко — Педагогічний досвід — в масову практику	1
І. Плоткіна — Вивчення і узагальнення передового досвіду дошкільного виховання	5
Н. Лавриченко — Робота методичного кабінету по вивченню та поширенню передового педагогічного досвіду	10
А. Королькова — Педагогічні читання — одна з форм поширення передового досвіду	15

Відмінники дошкільної справи

П. Касьянова — За велінням серця	18
--	----

З досвіду

Р. Манулів — Виховання у дітей бережливого ставлення до речей	19
Т. Грудиніна — Формування бережливого ставлення до речей та іграшок	24
О. Пузик — Виховання культури поведінки у дітей	29

Сторінка для дітей

В. Антонова — На Жовтневому святі, Гра з прапорцями	35
Пісня юних космонавтів (сл. Т. Волгіної, муз. А. Філіпенка)	38
М. Познанська — Про наше	40

Природа навколо нас

В. Пархоменко — У казках і житті	41
--	----

Бесіди та консультації

П. Хаймович — Про роботу методичних об'єднань музичних керівників	43
---	----

Педагогічне життя

Е. Пугачевська — Республіканський семінар методистів	47
--	----

Редакційна колегія:

Д. О. Дорохова, Н. О. Красіна, Н. Ю. Переверзева, Є. К. Сухенко, Г. І. Сушан
(головний редактор), П. С. Ходченко, Т. І. Цвєлих, П. Р. Чамата, М. Є. Шевченко.

Журнал «Дошкольное воспитание» (на українском языке)

Техредактор О. О. Чала.

Коректор Г. С. Медведева.

Адреса редакції: Київ, 52, вул. Ю. Коцюбинського, 5. Тел. Б5-21-29. дод. 3-12.

БФ 33705. Замовлення К-184. Тираж 24410. Фіз. арк. 3, умовн. арк. 4,11, обл.-видавн. арк. 5, додаток 0,5. Формат паперу 70×108¹/₁₆. Підписано до друку 24.IX 1963.

Київська обласна друкарня, вул. Леніна, 19.

Виховання культури поведінки у дітей

О. ПУЗИК,

(дитячий садок № 1/37 м. Запоріжжя)

«У людини все повинно бути прекрасним: і обличчя, і одяг, і душа, і думки». Ці слова Антона Павловича Чехова змушують вихователів подумати про те, що в першу чергу вони стосуються нас — людей, які формують особистість маленької дитини. Ми повинні виховати таку людину, щоб її культура поведінки була душевним проявом, а не зовнішнім блиском.

Вся виховна робота в дитячому садку тісно пов'язана з вихованням культурних звичок у дітей: у спілкуванні з оточуючими її людьми ми вчимо дитину бути ввічливою, уважною, люб'язною; в особистій гігієні ми вимагаємо від дитини акуратності, в мові її намагаємося викоринити грубі вирази, які іноді трапляються, вчимо дітей бути більш стриманими в проявах свого невдоволення або радості.

Щоб досягти позитивних результатів у вихованні культури поведінки у дітей, ми, насамперед, з'ясуємо, які навички культурної поведінки у них уже є.

Наші діти, приходячи в дитячий садок, віталися з вихователькою, але не віталися з іншими працівниками дитячого садка і з своїми товаришами. Дякували, виходячи із за столу, але за послугу дякувати часто забували і дякували лише при нагадуванні. Діти вибачалися за свій вчинок перед вихователем, але не вибачалися перед товаришами. У кожному з правил культури поведінки у них відчувалася відсутність стійких звичок. Це і не дивно. Нашим дітям було по 4 роки. Ми вирішили наполегливо виховувати у них культурні звички, які дитина вважала б для себе обов'язковими і не забувала про них. На здійснення поставлених завдань ми мобілізували зусилля всього колективу працівників дитячого садка, залучили батьків.

Протягом дня вихователька має багато можливостей спостерігати

поведінку дітей, зміцнювати сильні сторони особистості і викоринювати слабкі, виправляти, підказувати, переконувати, одним словом — виховувати.

Ранковим годинам ми завжди надаємо великого значення, бо саме зранку встановлюється контакт вихователя з дитиною іноді на цілий день.

Наші діти, приходячи в дитячий садок, віталися тільки з тією вихователькою, яка цього ранку з ними працює.

— Здрастуйте, Ольго Єгорівно, — говорить Мишко.

— Чому ти з Галиною Михайлівною не вітаєшся?

— А вона зараз з нами не працює, — чуємо переконливу відповідь хлопчика.

І коли дітей питали, чому вони не вітаються з поваром, завідувачою і іншими працівниками дитячого садка, діти відповідали, що вони не в їх групі. Ми зробили висновки, що порушення цього правила дітьми викликане недостатністю досвіду у взаєминах між людьми. Треба було ще ширше ознайомити їх з працею дорослих в дитячому садку, щоб добре дати їм зрозуміти корисність праці дорослих і залежність життя дітей в дитячому садку від праці повара, прачки, няні і ін. Крім того, потрібно було закріпити у їх свідомості, що вітатися і прощатися треба з кожним знайомим — з дорослими і товаришами. Наприклад, спостерігаючи з дітьми працю повара, ми підкреслювали, що вона готує нам смачні сніданки, обіди, вона — повар, працює у нас в дитячому садку. Ми будемо з нею вітатися. Вона — наша знайома. Таким чином ми зближували дітей з усіма працівниками дитячого садка.

На виробничій нараді ми ставили питання про роботу всього персоналу дитячого садка по вихованню культури поведінки у дітей.

Кожний працівник повинен знати всіх дітей, їх імена, при можливості поговорити з дитиною, обов'язково відповісти на вітання дитини і поздоровкатися першим, якщо дитина забуде це зробити. Такий контакт з дітьми мав хороший результат. Діти почали привітніше ставитися до всіх дорослих в дитячому садку, не забували вітатися. Вони почали розуміти, що таке — знайомий. Інколи ми чули: «Клавдія Спиридонівна наша знайома, я з нею вранці привіталася», — задоволено говорить Света.

Ми вчили дітей, що треба вітатися з своїми товаришами. Слід відмітити, що це засвоювалося важче.

Діти не знали, як вклонитися всім присутнім, і віталися, говорячи: «Здрастуйте, Ольго Єгорівно! Здрастуйте, діти!», або лише: «Здрастуйте, діти!»

«А зі мною чому не вітаєшся?» — запитую я. «Здрастуйте, Ольго Єгорівно!» — додає дитина. Ми пояснювали дітям, що, підходячи до групи людей, треба сказати тільки одне слово — «здрастуйте», і це буде стосуватися до всіх. А коли вітаєшся з однією людиною, то треба назвати її по імені. Ми вчимо дітей, що при слові «здрастуйте» і «до побачення» треба злегка нахилити голову, показуємо як.

Ми, вихователі, часто робимо помилку, обмежуючись тільки тим, що вимагаємо від дітей: «роби так», «чому ти не привітався з тим-то». Потрібно з'ясувати причину неправильної поведінки. Вчити дітей треба конкретно. Показати, як треба робити, повправляти їх, а потім уже вимагати виконання.

Застосовували ми і такий прийом. Домовлялися з дітьми, що з кожним, хто забуде привітатися, ми будемо вітатися першими. Першого разу це вийшло так: Юрко вранці запізнився і прийшов тоді, коли діти сіли снідати. Він мовчки поспішив в умивальну кімнату. Раптом пролунав голос Наташі: «Здрастуй, Юро!» Юра ніяковіє і дивиться на мене.

Ми помічаємо, як очікуюче дивляться діти на дитину, що прийшла;

— Проходьте, будь ласка!

привітається чи ні? І коли забуває, то нагадуємо.

Часто діти забували вітатися один з одним. Навіть перший час соромилися це робити. Ми звертали їх увагу на поведінку дорослих. «Юро, адже твоя мама вітається з усіма знайомими. Ти повинен робити так, як мама», — пояснювали ми хлопчику, якому не соромно було за свої пустощі, а іноді й грубощі, а проявити ввічливість він соромився. Матері ми вказували на цю негативну рису поведінки дитини. Вона прислухалася до наших порад. Загальними зусиллями ми багатьох досягли в його поведінці.

Є ще одна особливість в поведінці дітей. Побачивши вихователя або іншого працівника дитячого садка у вихідний день, дитина біжить назустріч, обіймає або ще здаля кличе по імені. А після цього кілька днів нагадує: «А я вас бачив!», «Бачив, але не привітався», — дорікаю я. «А це не в дитячому садку», — відповідає дитина.

Малятам ми ще говорили, що вітатися треба один раз на день.

— Здрастуйте, Євгеніє Іванівно! — вітають діти завідувачку після денного сну.

— Так ви вже віталися сьогодні,— зауважую я.

— А ми ж спали,— відповідають діти.

І переконуєшся, як мало у них життєвого досвіду, як уважно треба ставитися до їх вчинків і не змішувати незнання з навмисними вчинками.

Поступово ми ввели ще одне правило для дітей — вітатися з батьками своїх товаришів, по можливості називаючи їх по імені та по-батькові. Слід відмітити, що діти все легше справлялися з цим правилом, позначилася попередня виховна робота. Батькам дуже сподобалася така ввічливість дітей, і вони, як могли, допомагали нам: нагадували дітям, віталися з ними першими, нагадували своє ім'я і по-батькові. Нам і батькам було приємно, коли діти зверталися до них, називаючи по імені і по-батькові, а не «тьотя» та «дядя». «Здрастуйте, Маріє Сидорівно! А ваш Гена краще за всіх намалював дерево»,— повідомляли діти мамі Гени, яка прийшла ввечері за хлопчиком. Завжди трошки похмура жінка усміхається, розмовляючи з дітьми.

Ми помічали, що наші діти не завжди рівні у поведінці з дорослими, які приходять до нас в групу. Завідаючи дитячого садка вони зустрічали привітно. Коли вона сідала на стілець, то кожний намагався обійняти, заволодіти її руками, штовхали один одного, якщо не вистачало кому-небудь біля неї місця, були настирливі. Так само вони зустрічали одну виховательку нашого дитячого садка, якій дуже симпатизували. Їх приваблювала її зовнішність, привітний тон, усмішка. Але все це переходило в настирливість. А з деякими, що заходили до нас в групу, вони розмовляли нехотя, відповідали односкладово — «так», «ні», забували запропонувати стілець.

Помічалось і інше. Якось до нас прийшла вихователька з іншого дитячого садка, розговорила з нашими дітьми. Юрко стояв ззаду і, щоб привернути до себе її увагу, смикнув її за плаття. Мені, звичай-

но, було дуже неприємно за вчинок свого вихованця. Найгіршим було те, що я помітила на обличчях деяких дітей усмішку схвалення. Я зрозуміла, що ми мало звертали уваги на виховання у дітей стриманості у проявах своїх почуттів, на ввічливе звертання, вміння поговорити з дорослими і доброзичливий тон в спілкуванні з людьми. Розуміючи, що виховати у дітей доброзичливий тон, який повинен бути підказаний внутрішнім почуттям, справа складна, ми наполегливо шукали до цього шляхи. Вирішили провести з дітьми кілька коротких бесід у вільний від занять час, наприклад: як ти будеш зустрічати гостей, коли будеш іменинником? Чи можна сміятися над товаришем? Як слід поводитися, щоб гостеві в групі було приємно?

Бесіди намагалися проводити в невимушеній формі, в слушні моменти, а не спеціально на заняттях. У таких невимушених бесідах, в безпосередніх дитячих висловлюваннях можна узнати більше. Пригадується, якось в дощовий день ми сиділи в альтанці і я запитала дітей: «Цікаво було б послухати, як би ви приймали гостей, коли мамі і тата не було б дома?» На обличчях дітей з'явилася зацікавленість.

— Зустріли б добре,— за всіх відповідає Коля.

— А як це — добре? Що б ви зробили спочатку?

— Я б поставила стілець,— говорить Люся.

— Біля дверей? — питаю.— Адже гість стоїть біля дверей і чогось чекає.

— Він чекає, щоб я йому сказала: «Заходьте, будь ласка!» — не розгубилася Люся.

— Правильно, Люсю. Що треба сказати, Толю? — запитую.

— Заходьте, будь ласка,— повторює хлопчик. Йому корисно повторити, бо в нього ці слова не в пошані.

— Правильно,— хвалю Люсю і Толю.— А тільки потім уже потрібно запропонувати стілець. Що при цьому треба сказати?

— Сідайте, будь ласка! (Це діти знають добре).

— А щоб гостю не було скучно? — запитую далі.

Діти не знають, що робити з гостем далі. «Треба розповісти гостю що-небудь цікаве, про що вам читали або що ви бачили, показати свої книжки, рисунки, іграшки», — повчаю дітей.

— А якщо гість питає про здоров'я мамі і тата, як треба відповісти?

На це запитання відповідає тільки Люба.

— Треба відповісти — «спасибі» і сказати, що мама і тато почувають себе добре.

Я додаю, що під час розмови треба дивитися на гостя, не відвертатися — це неввічливо. Обіцяю дітям прийти до них і прошу, щоб вони мене прийняли так, як зараз ми умовилися, і не тільки мене, а й усіх, хто до них приходить. Ось і вся розмова. Наче дуже коротка, але вона продовжується у дітей в творчій грі. Ось Аня приймає гостя за всіма правилами гостинності. Інші діти з цікавістю слухають і самі починають гратися. В бесіді про те, як приймати гостей, коли будеш іменинником, я задаю дітям питання, на які у них багато різноманітних думок.

Вислухавши дітей, роблю підсумок: «А тепер послушайте мене, як потрібно поводити себе на іменинах. З усіма треба бути привітним і ввічливим, навіть з тими, хто не приніс подарунка або на кого ви ображені. Ви повинні бути раді всім, хто прийшов на ваше свято, хоче поздоровити вас і повеселитися. Треба, щоб і вам і гостям було весело. А якщо ви будете з окремими дітьми неуважними або образите того, хто не приніс подарунка, кого не запрошували на іменини, то це зіпсує настрій всім, а мамі і татові буде соромно за вашу неввічливість і гостям буде неприємно. Вам, коли ви приймаєте гостей, з усіма треба бути привітними, кожному приділити увагу, не допускати, щоб хто-небудь скучав. Хвалитися подарунками не можна. А якщо товариш і не принесе пода-

рунка, то це не повинно завдавати вам прикrostі, адже він, як і раніше, ваш добрий друг!»

Якось я попросила свою колегу з іншого дитячого садка прийти до нас в групу, щоб перевірити, чи зуміють діти зустріти її так, як ми вчили, що прищепилось їм з того, що ми виховували. Дітей я попередила, що ввечері до нас прийде гостя з іншого дитячого садка. Треба гарно прийняти її.

Коли вона прийшла, діти старалися бути ввічливими, правда, де в чому вони перестаралися. Майже хором запрошували її пройти в кімнату, стілець пропонували кілька дітей. Петрик почастував її цукерками, бо він в той день був іменинником. Діти для гості проспівали пісню, розповіли вірш, показали свої рисунки, іграшки-саморобки, запрошували приходити ще. «Ми добре поводитися?» — цікавилися вони. Я похвалила їх, але обережно відмітила, обходячи повчальний тон, що коли пропонують цукерки, то гість повинен взяти сам, а не давати йому одну цукерку. Багато віршів теж говорити не слід, бо це стомлює. Домовилися, що черговий буде пропонувати гостю стілець.

Ми розповіли дітям, як приймали нас в сусідньому дитячому садку:

— Дозвольте увійти!

черговий запропонував нам стілець, діти показали своїх рибок, огірки, вирощені на вікні в ящику, розповіли, як їх доглядають. «Нам було дуже цікаво, приємно і весело».

Нам здається, що такі, обдумані заздалегідь відвідування треба практикувати. Це вправляє дітей без будь-якого натаскування. Адже ж у навчанні повинна бути конкретність.

Ми прагнемо виховати у дітей дружелюбність. У деяких дітей є одна нехороша риса — сміятися над невдачами товариша, над фізичними вадами людини. На прогулянці ми зустріли хлопчика, який перехворів поліомієлітом. Дітей забавляє те, з яким зусиллям хлопчик ходить. Їм смішно. На дачі вони бачили дідуса сторожа з великою бородою. Оточили його, почали показувати один одному пальцями. Сторожу смішно і якимось ніяково. Мені і самій ніяково перед сторожем. Роблю дітям суворе зауваження, але бачу, що вони хоч і слухають мене, а все ж таки з цікавістю озираються і ладні знову показувати пальцем на старого. Ми терпляче роз'яснюємо дітям, що невіжливо так поводитись, що дуже негарно сміятися над фізичними вадами у людини. Ми розповіли їм придумане нами оповідання, взявши трохи у Короленка про сліпого хлопчика, над яким сміялися діти. Як це боляче було хлопчику, як він плакав! Це вплинуло на дітей більше, ніж наші зауваження.

Взагалі ми прийшли до висновку, що, виховуючи у дітей культуру поведінки, треба іноді придумувати оповідання про хороші і погані вчинки, а в кінці розповіді корисно спитати у дітей: «А як би ви поведилися в такому випадку і як треба було зробити?» або задати ще кілька питань, які допоможуть дитині розібратися, що добре і що погано, що можна робити і чого робити не слід.

На заняттях гімнастикою і рухливими іграми деякі діти бувають незграбними в рухах. Це викликає у інших дітей сміх. Після такого сміху неспритні почувають себе ще більш сковано, відмовляються по-

вторити вправу. У таких випадках заборонити дітям сміятися не досить. Це не допоможе. Наприкінці такого заняття я спитала у дітей, що їм сподобалося на занятті і що не сподобалося. Діти відповіли, що їм сподобалася гра, сподобалися вправи з обручами, сподобалося, як Боря, Саша і Зіна попадали в ціль. «А що вам в занятті не сподобалося?» — повторюю запитання. «Толя багато балувався», — говорить Таня. Більше діти нічого не помітили. «Мені теж не сподобалася поведінка Толі на занятті, — кажу я. — Він всім нам заважав. Мені теж сподобалося, як Боря, Сашко і Зіна красиво і влучно попадали в ціль. Але дуже не сподобалося, коли Боря, Сашко і Зіна, а за ними й інші сміялися над Вірою, Олею та Аліком, які ще не навчилися влучати в ціль. Ось якби Боря і Сашко повчили їх правильно кидати мішечок, то це сподобалося б і мені й дітям. От тоді б ми похвалили їх». На прогулянці Боря і Сашко підійшли до мене і попросили дозволу взяти мішечки, щоб повчити дітей кидати їх в ціль. Я похвалила їх.

Подібні запитання ми задавали дітям в тих випадках, коли на занятті чувся сміх над невдачами товариша, і пропонували тим, хто сміявся, допомогти товаришеві вивчити вірш, правильно прокотити обруч, намалювати курку і т. д. Діти перестали сміятися над товаришами. Почали проявляти уважність один до одного.

Ми вважали необхідним ознайомити дітей з правилами поведінки в громадських місцях. Деякі правила вони вже добре знали, наприклад, не бігати, не стрибати, не кричати, не втручатися в розмову дорослих. Але були правила, які важко пояснити в умовах дитячого садка, навчити, наприклад, уступати місце в трамваї, автобусі старій людині або інваліду. Тим більше, що діти звикли до того, що їм уступають місце. У цьому відношенні треба виховувати у них скромність, бо часто доводиться спостерігати таку картину: заходить п'ятирічна дитина з матір'ю в трамвай і зразу запитує: «А де я сяду?»

— В розмову дорослих втручатися не можна.

і вимогливо дивиться на пасажирів, які не здогадалися зразу уступити їй місце. «А я хочу до вікна!» — капризує дитина. І знову дорослому доводиться уступати місце. Звичайно, така безсоромна вимогливість неприємно вражає.

В таких випадках ми знову придумуємо оповідання.

«Я сьогодні бачила дуже некрасивий вчинок. Це не сподобалося не тільки мені, а й іншим пасажирам. Всі місця в трамваї були зайняті. На передній лаві сиділи хлопчик і дівчинка, такі, як ви. На інших місцях сиділи жінки з маленькими дітьми і дві бабусі. У вагон увійшов літній чоловік з паличкою в руках. У нього боліла нога. Стояти йому було важко, але він так і простояв до самої зупинки. Як ви вважаєте, хто повинен був уступити йому місце?» — «Хлопчик і дівчинка», — невпевнено пролунали дватри голоси. Очевидно, наші діти теж звикли, щоб їм уступали місце. Далі цю розмову я не продовжувала, а запропонувала дітям добре про це подумати, порадитися з мамою, татом, бабусею про те, хто ж повинен був уступити місце. Наступного дня діти розповіли, що треба обов'язково уступати місце хворим і старим, що хлопчику і

дівчинці треба було встати. Але декілька дітей забули про цю розмову.

«А ось моя відповідь вам», — сказала я і прочитала їм вірш Долінова «Мені 5 років». — «Ось так повинні робити і ми з вами. Якщо у трамвай ввійде маленька дитина або інвалід, ви повинні обов'язково уступити їм місце».

Роботу по вихованню культурної поведінки треба проводити у тісному зв'язку з батьками.

Якось Толя прийшов у дитячий садок і з прикрістю розповів, що він сказав матері, що треба їсти на скатерті і з салфетками, — але мати сказала: «От ще мені пан» і нічого не дала.

Довелося поговорити з матір'ю хлопчика про те, що гарні прагнення сина треба підтримувати, що виховання кожної хорошої риси у дитини вимагає від батьків і вихователів багато зусиль, значно більших, ніж те, щоб зайвий раз випрати скатерку.

Відвідування дітей вдома допомагало нам дізнатися про культурний рівень сім'ї, про виховання культури поведінки дитини вдома. Проводячи індивідуальні консультації з батьками, ми торкалися виховання тих правил поведінки, на які в сім'ї мало звертають уваги, що позначається і на поведінці дитини.

У папку-пересувку для батьків ми помістили матеріали про виховання культури поведінки. В ній ми вмістили правила поведінки дитини вдома, в дитячому садку, в громадських місцях. Вмістили фото, як, наприклад, правильно сидіти за столом, як правильно тримати ложку, виделку, ніж і т. д.; поради батькам, брошури, побажання, зауваження і обмін досвідом батьків. Такі папки-пересувки батьки читають з великим задоволенням і самі беруть в них участь.

Виховання культури поведінки — багатогранний і складний виховний процес, тому ми вникаємо в найдрібніші деталі поведінки дитини, враховуємо необхідність єдиних вимог до неї як з боку вихователів, так і батьків.